

ประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 20
เรื่อง ปลุกถ่ายแนวคิดการวิจัย สู่การขับเคลื่อนนวัตกรรม
เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

วันเสาร์ที่ 25 และวันอาทิตย์ที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2565
ณ อาคารคณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น อำเภอสามลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี

การใช้สื่อออนไลน์เพื่อพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในวิถีชีวิตใหม่ ชุมชนบ้านบุญเกิด อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

Usage of online media on developing potentials and promoting elderly activity in new normal. Ban Boon Kerd in Lampang.

ผู้วิจัย

คณินิจ ติกะมาตย์

คณะนิเทศศาสตร์

กวินทร์ ศุภวิทยโยธิน

หมวดวิชาศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการใช้สื่อและความต้องการ การใช้สื่อดิจิทัลสู่แนวทางวิถีชีวิตรวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาความรู้การใช้สื่อดิจิทัลกับผู้สูงอายุด้วยวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) ที่มุ่งเน้นเสริมสร้างกิจกรรมสื่อออนไลน์กับผู้สูงอายุสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างมีคุณค่า ผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน โดยการสัมภาษณ์ (Interview) การเสวนากลุ่มย่อย (Focus group) การฝึกอบรม (Training) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุจะรวมกลุ่มภายในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการสร้างเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุมีความต้องการใช้โทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟนในการติดต่อสื่อสารนัดหมายกิจกรรมและแจ้งข่าวสารทั่วไป จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะในการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสื่อสารทางโซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ด้วย รวมถึงต้องการสื่อสารด้วยรูปแบบสนทนากลุ่มผ่านเครื่องมือสมาร์ทโฟน ดังนั้น แนวทางในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง คือ 1) การใช้กลุ่มไลน์เพื่อสื่อสารระหว่างบุคคลและภายในกลุ่มผู้สูงอายุ 2) การใช้สื่อรับรู้ข่าวสารเพื่อติดตามสถานการณ์และเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ผ่านกลุ่มไลน์ รวมถึงการส่งข้อมูลแก่สมาชิกภายในกลุ่มและบุคคลภายนอก 3) การใช้สื่อออนไลน์รูปแบบอื่นเพื่อการรับรู้ข้อมูลและการส่งผ่านไปยังบุคคลภายนอก

คำสำคัญ : สื่อ ผู้สูงอายุ วิถีชีวิตใหม่

Abstract

This research is a research using qualitative research method. The objectives are to study media usage guidelines and the need for digital media usage towards way of life, promote and develop knowledge of using digital media among the elderly with a new lifestyle (New Normal) that focuses on enhancing online media activities with the elderly for valuable development of quality of life and well-being. The elders and concerned persons were 30 persons who were investigated by interview, focus group, training and in-depth interview.

The results showed that the promoting elder potential development activities were organized by elder community partnership. Elders need to use smart phone for communication, appointments, activities and informing general information. They need to improve skills of social media and websites communication on smartphone. Moreover, group conversation communication on smartphone is also their requirement. Therefore, there are 2 guidelines which using media to promote elder activities who live in the Ban Boon Kerd community. One is using Line group application for individual and within group communication. The second is using news media to follow up on situations and useful content via Line group application including sending information to group members and third parties. Using other online media for information recognition and transmission to third parties is the last.

Keywords : Media, Elderly, New Normal

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยในปีพ.ศ. 2560 ที่ผ่านมามีผู้สูงอายุประมาณ 11.3 ล้านคน หรือคิดเป็น 16.7% ของประชากรไทย ซึ่งคาดว่าไทยจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปีพ.ศ. 2564 หรือในอีก 3 ปีข้างหน้า และในปีพ.ศ. 2562 เป็นครั้งแรกที่ประชากรผู้สูงอายุมีจำนวนมากกว่าประชากรวัยเด็ก

จากข้อมูลการสำรวจโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปีพ.ศ. 2560 พบว่ามีผู้สูงอายุเพียงร้อยละ 4.2 ที่ได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์จากอินเทอร์เน็ต หรือโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะความรู้ทางด้านสุขภาพเพื่อเป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้ถึงผู้สูงอายุโดยตรง ดังนั้นหากผู้สูงอายุหรือผู้ที่ดูแลมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความรู้และทักษะในการใช้งาน สื่อสังคมออนไลน์ก็จะช่วยส่งเสริมให้เกิดประโยชน์ด้านการดูแลสุขภาพ รวมทั้งยังพัฒนาต่อยอดเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่บุคลากรทางการแพทย์ใช้เป็นช่องทางติดต่อสื่อสาร เพื่อให้คำปรึกษาด้านการดูแลสุขภาพได้สะดวก รวดเร็ว แม้จะอยู่ในพื้นที่ห่างไกลในอนาคตได้อีกด้วย โดยจังหวัดลำปางได้เข้าสู่สังคมสูงวัยโดยสมบูรณ์และมีแนวโน้มสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น โดยในปีพ.ศ. 2562 มีผู้สูงอายุร้อยละ 23.6 เมื่อเปรียบเทียบกับปีพ.ศ. 2558 ที่มีผู้สูงอายุร้อยละ 20.3 และผลการสำรวจข้อมูลด้านเศรษฐกิจพบว่าสัดส่วนคนจนในจังหวัดลำปางร้อยละ 5.3 และนอกจากนี้ยังมีผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานมากถึงร้อยละ 65.0 (สำนักงานสถิติจังหวัดลำปาง, 2562) จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ข้างต้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งการเตรียมความพร้อมประชากรที่กำลังจะเข้าสู่ผู้สูงอายุและการพัฒนาส่งเสริมประชากรก่อนวัยสูงอายุให้เกิดการปรับตัวจะช่วยลดผลกระทบและภาวะเสี่ยงจากปัญหาการดำรงชีวิต และจากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสังคมสูงวัยที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพควรมีการเตรียมความพร้อมใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสุขภาพ ด้านที่อยู่อาศัย และด้านสังคม (กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการใช้สื่อออนไลน์เพื่อพัฒนาศักยภาพและการส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในวิถีชีวิตใหม่ ชุมชนบ้านบุญเกิด ตำบลพระบาท อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ซึ่งจะใช้สื่อออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้สูงอายุได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชัน Line โดยจะให้มีการสร้างกลุ่ม Line สำหรับผู้สูงอายุในชุมชนบ้านบุญเกิด เพื่อที่จะเป็นสื่อในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงเช่น อนามัยตำบล รพสต.สถานพยาบาลใกล้เคียง ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุได้ประโยชน์จากการได้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานดังกล่าว อย่างถูกต้อง และถูกวิธีในการทำงานอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้สื่อและความต้องการการใช้สื่อดิจิทัลสู่แนวทางวิถีชีวิต
2. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้การใช้สื่อดิจิทัลกับผู้สูงอายุด้วยวิถีชีวิตใหม่ (New Normal)
3. เพื่อเสริมสร้างกิจกรรมสื่อออนไลน์กับผู้สูงอายุสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีได้อย่างมีคุณค่า

ทบทวนวรรณกรรม

อดิศักดิ์ จำปาทองและศษากานท์ แก้วแพร (2564).พบว่า ปัญหา อุปสรรค และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสุขภาพกายและโรคประจำตัว 3) ด้านที่อยู่อาศัยและการสนับสนุนจากบุตรหลานและญาติและ 4) ด้านสังคมและชุมชน ซึ่งปัญหาและอุปสรรคดังกล่าวมีความจำเป็นต้องใช้สื่อออนไลน์เข้ามาช่วยพัฒนาด้วย จึงร่วมกันค้นหาแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางตระหนักรู้ ใส่ใจ ดูแลผู้สูงอายุ และการเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ควรจะร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน ตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน และประเทศ โดยเฉพาะการร่วมกันกระตุ้นเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งด้านการเตรียมวางแผนการออม การใช้ชีวิตในบั้นปลาย การร่วมมือกันในชุมชน การจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ทางด้านสุขภาพอนามัยของผู้สูงอายุ การปรับตัวทางด้านสังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ รวมทั้งการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการลงทุนและการออม เพื่อเตรียมพร้อมเมื่อถึงวัยผู้สูงอายุ อันจะเป็นการส่งเสริมและสร้างกระแสสังคมสู่การเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมผู้สูงอายุ และช่วยลดภาระกิจในการดูแลผู้สูงอายุให้กับภาครัฐอีกทางหนึ่งด้วย

พีชราวรรณ ศรีศิลป์นันทน์ และคณะ (2563).การสื่อสารให้ผู้สูงอายุเข้าใจถึงความจำเป็นต้องช่วยสังคมด้วยการดูแลตนเอง ไม่ให้เป็นภาระต่อลูกหลาน และไม่เรียกร้องให้ใครมาเยี่ยมเยียนในช่วงวิกฤตเป็นเรื่องที่สำคัญ บุคลากรทางการแพทย์ควรคำนึงถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้สูงอายุเพื่อสร้างความเข้าใจ ความพึงพอใจในการสื่อสาร และการปฏิบัติตามคำแนะนำจากข้อมูลที่ได้รับ

อุทัย ะวี และคณะ (2562). สถานการณ์การใช้สื่อสังคมออนไลน์กับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยมุ่งเน้นเป้าหมายที่สำคัญ 2 ประการคือ 1) การดูแลสุขภาพและ 2) ความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในปัจจุบันมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ตลอดจนหน่วยงานชุมชนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการดูแลสุขภาพและช่วยยกระดับความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุและผู้ดูแลได้เพิ่มมากขึ้น โดยแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในอนาคตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้และเข้าถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างสะดวกและทั่วถึงทุกภูมิภาคของประเทศ

ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์ และคณะ (2560). ผลการศึกษาประเด็นองค์ความรู้ด้านพฤติกรรมการใช้สื่อของผู้สูงอายุ ผลกระทบของสื่อต่อผู้สูงอายุ และลักษณะเนื้อหาในสื่อที่ผู้สูงอายุต้องการ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางเพื่อนำมาสรุปและสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการพัฒนาสื่อสำหรับผู้สูงอายุ และเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อการศึกษาเข้าใจในประเด็นเรื่องสื่อกับผู้สูงอายุอย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้นต่อไป ซึ่งจากการศึกษาพบว่าผู้สูงอายุมีแนวโน้มในการ

ใช้สื่อออนไลน์มากขึ้น แต่สื่อหลักอย่างโทรทัศน์และวิทยุก็ยังคงเป็นสื่อที่เข้าถึงผู้สูงอายุได้มากที่สุด โดยปัจจัยด้านการศึกษาและปัจจัยทางด้านสังคม สภาพครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจ ตลอดจนปัจจัยทางกายภาพ เช่น พื้นที่อยู่อาศัยนั้นก็ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สื่อทั้งสิ้น ส่วนผลกระทบของสื่อต่อผู้สูงอายุนั้นมีทั้งทางลบและทางบวก ทั้งด้านสุขภาพร่างกายและสภาพจิตใจ สำหรับเนื้อหาในสื่อที่ผู้สูงอายุต้องการ คือเนื้อหาลักษณะที่ส่งเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกที่สะท้อนศักยภาพของผู้สูงอายุ เนื้อหาที่เน้นความรักความผูกพันระหว่างผู้สูงอายุกับครอบครัว ทั้งนี้เนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอสื่อเหล่านั้นต้องสอดคล้องความต้องการที่หลากหลายของผู้สูงอายุด้วย

นลินี ศรีวิลาศ และปริญญา หุ่นเฮอร์ (2560) ได้ศึกษา พฤติกรรมการเข้าถึงและการใช้งานอินเทอร์เน็ตของกลุ่มผู้สูงอายุอำเภอบางแพะ จังหวัดราชบุรี ที่พบว่า ผู้สูงอายุเข้าถึงการใช้งานอินเทอร์เน็ตตามความหลากหลายวัตถุประสงค์การใช้งานที่แตกต่างกันไป ได้แก่ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านสุขภาพ ด้านความบันเทิงท่องเที่ยว ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี และด้านการศึกษาธุรกิจการทำงาน โดยผู้สูงอายุสามารถนำข้อมูลไปศึกษาต่อในหลากหลายด้าน ได้แก่ รูปแบบธุรกิจเกี่ยวกับการให้บริการของอินเทอร์เน็ตของกลุ่มผู้สูงอายุ การพัฒนาเว็บไซต์ที่เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์และเก็บข้อมูล การพัฒนาอินเทอร์เน็ตเข้ากับเทคโนโลยี การดำเนินธุรกิจผู้ประกอบการควรปรับปรุงรูปแบบของเว็บไซต์ให้สอดคล้องกับความต้องการและคำนึงถึงศักยภาพด้านกายภาพของผู้บริโภค รวมถึงการสร้างเครือข่ายธุรกิจอย่างครบวงจร เพื่อเพิ่มโอกาสและสร้างความสำเร็จให้กับผู้ประกอบการธุรกิจในสังคมผู้สูงอายุ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อของการวิจัย

ทฤษฎีทางสังคมวิทยา (Sociological theory) ทฤษฎีทางสังคมวิทยาเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงแนวโน้มบทบาท สัมพันธภาพ และการปรับตัวในสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งพยายามวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุต้องมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมไป และพยายามที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีแนวคิดที่น่าสนใจได้แก่

ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) พัฒนาขึ้นโดย Robert Havighurst ในปี 1960 ได้อธิบายถึงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ในทางบวก ระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สถานภาพ และบทบาททางสังคมจะลดลง แต่บุคคลยังมีความต้องการทางสังคมเหมือนบุคคลในวัยกลางคน ซึ่งทฤษฎีนี้เชื่อว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดี เช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่ และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจได้ สำหรับคำว่ากิจกรรมตามแนวคิดนี้หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ นอกเหนือจากกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อตนเอง นั่นคือกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อเพื่อนฝูง ต่อสังคม หรือชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สูงอายุปฏิบัติจะทำให้รู้สึกว่าคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อสังคม สารของทฤษฎีนี้อธิบายได้โดยสรุปว่า การมีกิจกรรมต่อสังคมของผู้สูงอายุจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นการมีกิจกรรมที่พอเหมาะกับวัยของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็น การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับ ผู้สูงอายุควรคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ สภาพสังคมปัจจุบันที่ทันสมัยและเปลี่ยนแปลงไป (Modernization Perspective) เป็นปัจจัย ซึ่งว่าด้วยบทบาทของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้ผู้สูงอายุก้าวตามไปไม่ทัน การเชื่อมโยงบุคคลแต่ละวัยแต่ละยุค (Intergeneration Linkage) เป็นปัจจัยที่สนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและประสบการณ์ชีวิตของคนเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งอาจมีความแตกต่างกันระหว่างคนในวัยเดียวกันแต่คนละยุคสมัย

แนวคิดเทคโนโลยีดิจิทัลกับชีวิตวิถีใหม่ จากวิกฤติการณ์โควิด 19 ที่สร้างปัญหาในการดำรงชีวิต การเรียน การเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ การทำงาน ฯลฯ ต้องปรับตัว ตั้งแต่การอยู่ในบ้าน การออกนอกบ้าน หน่วยงาน ให้บริการประชาชนก็ปรับตัว เช่นร้านอาหาร ศูนย์การค้า ร้านค้า ธนาคาร ฯลฯ ต้องทำระยะห่าง (Social distancing) การตรวจคัดกรอง การบันทึกการเข้าออก (Check in) มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงรูปแบบการบริการไปจากเดิม ด้วยความก้าวหน้าในระบบสื่อสารแบบดิจิทัล ทำให้การประชุม พูดโต้ตอบเป็นแบบการประชุมผ่านวิดีโอ มีซอฟต์แวร์ ที่ใช้จัดการประชุมให้บริการ ซึ่งต่อไปเชื่อแน่ว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในด้านการแพทย์ผ่านระบบโทรคมนาคม ดิจิทัล (Telemedicine) จะเป็นบริการที่พบเห็นได้มากขึ้น โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความเร็วสูงมาใช้ในการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะผู้สูงวัยที่ต้องปรับตัวอย่างมากกับเทคโนโลยีในปัจจุบัน

ดังนั้นพฤติกรรมและกิจกรรมการใช้สื่อออนไลน์ จึงมุ่งเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดที่เข้าถึงสื่อออนไลน์ เพื่อนำไปสู่สังคมสูงวัยที่ยั่งยืนภายใต้วิถีชีวิตใหม่ (Sustainable Ageing Societies under New Normal) ด้วยการ พัฒนาโครงการและนโยบายของภาครัฐเพื่อสนับสนุนพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพฤติกรรมความสามารถและความต้องการในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของ ผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยมีกระบวนการดำเนินงานหลักใน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคสื่อ ความสามารถและความต้องการในการใช้สื่อเพื่อ ส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเชิงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ของผู้สูงอายุ โดยมีการสัมภาษณ์ (Interview) และศึกษาวิธีการสื่อสารในการดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มและ ระหว่างกลุ่มของผู้สูงอายุและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน เพื่อสำรวจสภาพปัจจุบันด้านการสื่อสารของผู้สูงอายุ และนำมาประเมินความต้องการและพัฒนาความสามารถในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตอนการสร้างกรอบแผนงานการวิจัย

เป็นการประสานงานความร่วมมือจากกลุ่มผู้สูงอายุและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในจังหวัดลำปาง โดยจัดให้มีการเสวนากลุ่มย่อย (Focus group) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มผู้สูงอายุรายกลุ่มและ รายบุคคล และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน เพื่อนำข้อมูลจากทุกฝ่ายมากำหนดเป็นกรอบแผนงานวิจัยสำหรับการ พัฒนาแนวทางในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการพัฒนาแนวทางในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ

เป็นการหาข้อมูลและพัฒนาเกี่ยวกับความสามารถในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุแก่ทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีการ 1) การสนทนากลุ่ม (Focus group) กับผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน เพื่อ 1.1) ประเมินความต้องการและความสามารถในการสื่อสารเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ 1.2) เพื่อส่งเสริมการ ฝึกทักษะและร่วมมือกันค้นหาแนวทางในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุร่วมกัน 2) การฝึกอบรม (Training) ด้านการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาความรู้ ความเข้าใจด้านการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของ ผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้สูงอายุระดับตำบล และผู้เชี่ยวชาญจากคณะนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัยเนชั่น เพื่อวิเคราะห์ ประเมิน และหาข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

1. จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร และความต้องการในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง พบว่า

1.1 พฤติกรรมพื้นฐาน ผู้สูงอายุจะรวมกลุ่มภายในชุมชนเพื่อจัดกิจกรรมการสร้างเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ แต่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากโรคระบาดส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุมีการปรับเปลี่ยน กิจกรรมรวมตัวไม่สามารถกระทำได้ ผู้สูงอายุเกิดความเครียดเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดและต้องกักตัวอยู่ในบริเวณบ้าน

1.2 พฤติกรรมการบริโภคสื่อ ผู้สูงอายุนิยมเปิดรับสื่อวิทยุเพื่อความบันเทิง สื่อโทรทัศน์เพื่อความบันเทิง และติดตามข่าวสารบ้านเมืองเพื่อทันต่อสถานการณ์ในปัจจุบัน และใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล เช่น การนัดหมายกิจกรรม หรือการแจ้งข่าวสารทั่วไป และมีผู้สูงอายุที่ใช้โซเชียลมีเดียโดยผ่านโทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟน แต่ยังอยู่ในปริมาณน้อยหรือในระดับต่ำเนื่องจากผู้สูงอายุยังขาดประสบการณ์ในการใช้เทคโนโลยี ผู้สูงอายุมีความต้องการใช้โทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟนในการติดต่อสื่อสารนัดหมายกิจกรรมและแจ้งข่าวสารทั่วไป จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะในการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสื่อสารทางโซเชียลมีเดียและสื่อออนไลน์ ด้วย รวมถึงต้องการสื่อสารด้วยรูปแบบสนทนาผ่านเครื่องมือสมาร์ทโฟน

1.3 ความต้องการในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้โทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟนเพื่อพูดคุยสื่อสารข้อความเป็นหลัก จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะในการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อสื่อสารออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ โดยผู้สูงอายุมีความต้องการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เพื่อการใช้สื่อรับรู้ข่าวสารเพื่อติดตามสถานการณ์และเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ผ่านกลุ่มไลน์เนื่องจากมีความคุ้นเคยเข้าถึงได้ง่ายไม่ซับซ้อนและสามารถโต้ตอบได้ทันที รวมถึงการส่งข้อมูลแก่สมาชิกภายในกลุ่มและบุคคลภายนอก นอกจากนี้ ผู้สูงอายุนั้นยังมีความต้องการสื่อสารด้วยสื่อออนไลน์รูปแบบอื่น เพื่อเป็นแหล่งข้อมูล รวบรวมความรู้ และการส่งผ่านไปยังบุคคลภายนอก

2. จากการศึกษาความสามารถในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง

พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่มีโทรศัพท์ประเภทสมาร์ทโฟนที่เกิดจากความต้องการของบุตรหลาน เพื่อใช้พูดคุยสื่อสารข้อความเป็นหลัก โดยโซเชียลมีเดียที่นิยมใช้คือแอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เพื่อส่งข้อความ ภาพอวยพร จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะการใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เพื่อประโยชน์ด้านอื่นๆที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น เช่น การส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกาย กิจกรรมประชาสัมพันธ์ถ่ายทอดให้ความรู้ทั่วไป เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตและกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ

คณะผู้วิจัยจึงได้จัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เรื่อง การใช้แอปพลิเคชันไลน์ (LINE) เพื่อส่งเสริมการใช้สื่อของผู้สูงอายุบ้านบุญเกิด จำนวน 30 คน ซึ่งหลังจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแล้ว กลุ่มผู้สูงอายุมีกลุ่มไลน์ (Line group) เพื่อสื่อสารเนื้อหาที่จะเป็นประโยชน์และส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุและยังเป็นสื่อกลางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงเช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล(รพสต.) สถานพยาบาลใกล้เคียง ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุได้ประโยชน์จากการได้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานดังกล่าว อย่างถูกต้องและถูกวิธีการใช้งานอีกด้วย

อภิปรายผล

ผลจากการศึกษาพฤติกรรมเบื้องต้น พฤติกรรมการสื่อสาร และความต้องการในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดจังหวัดลำปาง พบว่า ผู้สูงอายุบ้านบุญเกิดในจังหวัดลำปางจะมีการรวมตัวกันตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุ เพื่อประกอบกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เช่น กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การออกกำลังกาย กิจกรรมตรวจสุขภาพ กิจกรรมถ่ายทอดให้ความรู้ทั่วไป กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิตและกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดพัฒนาพลัง (Active aging) เรื่อง What is "active ageing"? (World Health Organization, 2002) ที่หมายถึง การเข้าสู่สถานะของผู้สูงวัยอย่างมีความสุข พร้อมกับเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเองและสังคมส่วนรวม ไม่เป็นภาระหรือปัญหาต่อครอบครัวและสังคม แต่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงจากโรคระบาดส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้สูงอายุมีการปรับเปลี่ยน กิจกรรมรวมตัวไม่สามารถกระทำได้ ผู้สูงอายุเกิดความเครียดเนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดและต้องกักตัวอยู่ในบริเวณบ้าน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้โทรศัพท์ประเภทสมาร์ตโฟนเพื่อพูดคุยสื่อสารข้อความเป็นหลัก จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาทักษะในการใช้สมาร์ตโฟนเพื่อสื่อสารออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ เนื่องจากการพูดคุยผ่านกลุ่มไลน์(Line Group) ช่วยในการบรรเทาความเครียดที่เกิดจากการพูดคุยและส่งผ่านกิจกรรมความสนุกสนานเพลิดเพลินในกลุ่ม และสามารถทำประโยชน์ต่อสังคมได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อสื่อสารเนื้อหาที่จะเป็นประโยชน์และส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุและยังเป็นสื่อกลางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เป็นประโยชน์ จากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุโดยตรงเช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพสต.) สถานพยาบาลใกล้เคียง ชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุได้ประโยชน์จากการได้ข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานดังกล่าว อย่างถูกต้องและถูกวิธีการใช้งานอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การสื่อสารข่าวกับผู้สูงวัยในภาวะการระบาดของไวรัสโคโรน่า 2019 (พัชรารวรรณ ศรีศิลป์นันทน์และคณะ 2020) ที่พบว่าการสื่อสารให้ผู้สูงวัยเข้าใจถึงความจำเป็นต้องช่วยสังคมด้วยการดูแลตนเอง ไม่ให้เป็นภาระต่อลูกหลาน และไม่เรียกร้องให้ใครมาเยี่ยมเยียนในช่วงวิกฤตเป็นเรื่องที่สำคัญ บุคลากรทางการแพทย์ควรคำนึงถึงบริบททางสังคมวัฒนธรรมของผู้สูงวัยเพื่อสร้างความเข้าใจ ความพึงพอใจในการสื่อสาร และการปฏิบัติตามคำแนะนำจากข้อมูลที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- Adisak Champathong Kanuangnich Tikamat Kasorn Maneewan and Nirumol Hirunwijitporn (2019). GUIDELINES FOR USING MEDIA TO PROMOTE THE ACTIVITIES OF THE ELDERLY IN LAMPANG PROVINCE Panyapiwat Journal Vol.11 No.3 September - December 2019
- Cronbach. Lee. J (1963) *Educational Psychology*. New York: Harcourt, Brace and World
- ETDA. (2017). Internet usage profile. Retrived January 28, 2021, from: <https://thumbsup.in.th/2014/08/thailand-internet-user-profile-2014/>
- Narinee sriviras and parinya ronpo (2019). Internet Access and Usage Behavior of the Elderly in Bang Phae District Ratchaburi. Retrived April, 2021, from: http://repository.rmutr.ac.th/bitstream/handle/123456789/808/rmutrconth_161.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Patcharawan Srisilapanan, Adisak Champathong, Siriporn Sasakul (2020). Older people received news during the pandemic of coronavirus disease 2019 (COVID-19) Journal of Gerontol Geriatr Med. 2020;19
- Raweewan Sap in and Yasinee Khaoroptham (2017). The elderly and Media in Thailand. Retrived January 19, 2021, <https://commarts.dpu.ac.th/journal/> Vol.11 No.2 July- December 2017
- Uthai Yaree and Manthana See kiew (2019). The Social Network and elderly health care in Thailand 4.0 Model Lampang Rajabhat University Journal. Vol.8 No.1 January- June 2019
- Wannarat Rattanawarang. (2013). Elderly's Internet Usage for Health Information in Bangkok **Region**. Journal of Behavioral Science for Development. Vol.7 No.1 January 2015. Thammasat University.
- Witsapat Chaichuay. (2017). Elderlies' experience in using LINE application: a phenomenological study. Veridian E-Journal. Vol.10 No.1 January-April 2017. Silpakorn University.
- World Health Organization. (2002). What is "active ageing"? [Online]. Retrived January 19, 2021, from: http://www.who.int/ageing/active_ageing/en/.

ประวัติผู้เขียนและผู้เขียนร่วม

ประวัติผู้เขียน

1. ชื่อ-นามสกุล	น.ส.คณินิจ ติกะมาตย์ MRS.Kanuangnich Tikamat
2. ตำแหน่งปัจจุบัน	อาจารย์ประจำคณะนิเทศศาสตร์
3. สถานที่ติดต่อ	คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น 444 ถ.วิชิตวุฒดาเนิน ต.พระบาท อ.เมือง จ.ลำปาง 52000 โทร.0903215191 E-mail : kanuangnich_tik@nation.ac.th
4. ประวัติการศึกษา	บธ.ม.(การบริหารเชิงกลยุทธ์),มหาวิทยาลัยนเรศวร,พ.ศ.2555
นศ.บ.(การประชาสัมพันธ์),มหาวิทยาลัยนเรศวร,พ.ศ.2549
5. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญ	(แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการทำวิจัย -
6. ประสบการณ์งานวิจัย	ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยระบุสถานภาพในการทำวิจัยว่า
หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัย ในแต่ละผลงานวิจัย
1. แนวทางการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง.ผู้ร่วมวิจัย
2. การศึกษาสภาพปัญหาผ้าทอน้ำแร่เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริม
ด้านการเล่าเรื่องเพื่อการสื่อสารการตลาดของจังหวัดลำปาง.ผู้ร่วมวิจัย

7. งานวิจัยที่ทำสำเร็จแล้ว : ชื่อผลการวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	วารสาร	ปี
1	การศึกษาสภาพปัญหาผ้าทอน้ำแร่เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมด้านการเล่าเรื่องเพื่อการสื่อสารการตลาดของจังหวัดลำปาง.	วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม	2563.
2	แนวทางการสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัด น่าน.	วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน	2563
3	แนวทางการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง.	วารสารปัญญาภิวัฒน์. ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 . กันยายน-ธันวาคม	2562

ประวัติผู้เขียนร่วม

- ชื่อ-นามสกุล นายกวินทร์ ศุภวิทย์โยธิน MR. Kawin Supawittayayothin
- ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหมอดศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
- สถานที่ติดต่อ หมอดศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเนชั่น 444 ถ.ฉัตรอุทิศดำเนิน ต.พระบาท อ.เมือง จ.ลำปาง 52000 โทร.0903190828 Email :Kawin_Sup@nationacth
- ประวัติการศึกษา วศ.ม.วิศวกรรมพลังงาน,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,พ.ศ.2556
วท.บ.วิทยาศาสตร์บัณฑิต,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,พ.ศ.2550
- สาขาวิชาการที่มีความชำนาญ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการทำวิจัย -
- ประสบการณ์งานวิจัย ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยระบุสถานภาพในการทำวิจัยว่า หัวหน้าโครงการวิจัย หรือผู้ร่วมวิจัย ในแต่ละผลงานวิจัย
1.การผลิตกลูโคสไซรัปจากข้าวกล้องภาคเหนือมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ร่วมวิจัย

7. งานวิจัยที่ทำสำเร็จแล้ว : ชื่อผลการวิจัย ปีที่พิมพ์ การเผยแพร่ และแหล่งทุน

ลำดับ	ชื่อเรื่อง	วารสาร	ปี
1	Healthliteracy and health behaviors 3E 2S of diabetic patients. Tok Hua Chang health promoting hospital. Mueang district, Lampang provine.	การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 18 มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น. วันที่ 3-4 กรกฎาคม	2564
2	การส่งเสริมผู้เรียนตามศาสตร์พระราชามาผ่านหลักสูตรสถานศึกษา	การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 16 มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น. วันที่ 6-7 มิถุนายน. หน้า 129-137.	2563